

Дотук стана ясно, че качествената преценка за човека в Димитър Димовите романи се основава изцяло на способността на героите за съзнаване и самосъзнаване. Тяхната самопреценка е действителната им морална присъда, от която даже разказвачът на пръв поглед се дистанцира. Те са трагични образи и загиват не защото прекрочват моралните граници, а защото изгубват нравствената връзка между себе си и света (по думите на Фани Хорн), защото взривяват логиката на живота, която е неумолима: *„.... А животът вървеше неспирно напред“* - така завършва романът „Тютюн“, но подобен е и краят на „Осъдени души“. Логиката на характерите срещу логиката на живота - така може да се формулира най-обобщено конфликтът в Димитър Димовите романи. Интересно е, че този абстрактен конфликт се осъзнава и назовава най-директно от „избраниците“ на автора. Много често героите, които провиждат смисъла на живота извън тях, „съзнават“ безсмислието на собствения си живот. Очевидно е, че чрез подобно тематизиране на философията на живота Димитър Димов става проводник на чисто екзистенциална проблематика в българската литература. В „Осъдени души“ например Фани Хорн „съзнава“, че и тя, и Ередиа са *„някакво абсурдно отклонение от логиката, от красотата и съвършенството на живота, че също като нея и той бе загубил солидарността си с другите човешки същества и затова живееше като самотен призрак под мрачните сводове на своя бог, на своите догми и своята метафизика, че и той не бе друго освен безсмислица, освен дрипа, освен зло“* (480). Тази „логика на живота“ се извежда чрез съдбите на героите, които самите те изковават чрез поредица от избори.

В своето изследване на съзнанието Бергсон си задава въпроса: *Кои са миговете, в които съзнанието е най-жизнено?* Отговорът му е формулиран отново чрез въпрос - но риторичен: *„Дали това не са моментите на вътрешна криза, в които се колебаем да изберем между две или повече решения, в които усещаме, че бъдещето ни ще бъде това, което бихме направили от него?“*. В романите на Димов способността на героите за съзнаване особено се изостря в граничните екзистенциални ситуации: този, който в граничния момент не може да направи категоричния си избор, умира. В такива ситуации са представени Фани Хорн след заболяването на Мюрие, Бенц след решението да дезертира, отец Оливарес преди самоубийството му, Чакъра преди последната му акция, Стефан Морев, Макс и Барутчиев преди смъртта им.